

Acțiunea se desfășoară pe parcursul unui an, între două repere temporale cu valoare religioasă: de la **Sfântul Gheorghe** până la Paște, iar în final, apa și focul purifică locul. Alcătuită din 17 capitole, nuvela are un subiect concentrat, cu deschideri bogate. Nuvela debutează cu un precept moral izvorât din înțelepciunea bătrânească rostit de mama-soacră, ce are în nuvelă **rolul corului din tragedia antică greacă**: „-Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă-i vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit”. Bătrâna este adepta păstrării tradiției, în timp ce Ghiță, capul familiei, dorește schimbarea, bunăstarea materială. Cizmar sărac, dar onest, harnic și muncitor, Ghiță ia în arendă cârciuma de la Moara cu noroc, pentru a câștiga rapid bani. Inițial, cârciumarul nu este un om slab, ci dimpotrivă, își asumă responsabilitatea destinului celorlalți.

1. Expozițiunea:

Cârciuma de la *Moara cu noroc* este așezată la răscruce de drumuri, izolată de restul lumii, înconjurată de pustietăți întunecoase. În expozițiune, descrierea drumului care merge la *Moara cu noroc* și a locului în care se află, fixează un peisaj - cadru obiectiv al acțiunii: „De la Ineu drumul de țară o ia printre păduri și peste țarini, lăsând la dreapta și la stânga satele așezate prin colțurile văilor. Ti mp de un ceas și jumătate drumul e bun; vine apoi un **pripor**, pe care îl urci, și după ce ai coborât iar în vale, trebuie să faci popas, să adapi calul ori vita din jug și să le mai lași timp de răsuflare, fiindcă drumul a fost cam greu iară mai departe locurile sunt rele”.

Semnele părăsirii anticipează destinul tragic al familiei: vechea moară, „cu lopețile rupte și cu acoperământul ciuruit de vremurile ce trecuseră peste dânsul!”, cele cinci cruci „care vestesc pe drumet că aici locul e binecuvântat, deoarece acolo unde vezi o cruce de aceste a aflat un om o bucurie ori a scăpat altul de o primejdie”. Simetria incipitului cu finalul se realizează, prin descrierea drumului. Simbolistica inițială a drumului se completează, în final, cu sugestia drumului vieții care continuă și după tragedia de la *Moara cu noroc*: „Apoi ea luă copiii și plecă mai departe”.

Subiectul nuvelei îl constituie etapele și efectele înfruntării dintre protagonist, Ghiță, și **antagonist**, Lică. Ghiță se dovedește la început harnic și priceput, iar primele semne ale bunăstării și ale armoniei în care trăiește familia nu întârzie să apară: „Sâmbătă de cu seară locul se deșerta și Ghiță, ajungând să mai răsuflă, se punea cu Ana și cu bătrâna să nu mere banii, și atunci el privea la Ana, Ana privea la el, amândoi priveau la cei doi copilași, căci doi erau acu m, iară bătrâna privea la căteșipatru și se simțea întinerită, căci avea un ginere harnic, o fată norocoasă, doi nepoți sprinteni, iară sporul era dat de la Dumnezeu, dintr-un câștig făcut cu bine”.

2. Intriga:

Apariția lui Lică Sămădăul la Moara cu noroc, un personaj ciudat, carismatic, șeful porcarilor și al turmelor de porci din împrejurimi, tulbură echilibrul familiei.

Personajul este portretizat de narator: „Lică, un om ca de treizeci și șase de ani, înalt, uscățiv și supt la față, cu mustața lungă, cu ochii mici și verzi și cu sprâncenele dese împreunate la mijloc. Lică era porcar, însă dintre cei care poartă cămașă subțire și albă ca floricelele, pieptar cu bumbi de argint și bici de carmajin[...]”.

Orgoliul lui Lică e unul de stăpân care nu doar își subordonează oamenii, dar se substituie destinului lor. Lică își impune încă de la început regulile: „Eu sunt Lică Sămădăul... Multe se zic despre mine, multe vor fi adevărate și multe scornite. [...] Eu voiesc să știu totdeauna cine umblă pe drum, cine trece pe aici, cine ce zice și cine ce face, și voiesc ca ni meni în afară de mine să nu știe. Cred că ne-a m înțele!”.

Ana, nevasta lui Ghiță, intuiește că Lică este un „om rău și primejdios”. Cu toate că își dă seama că Lică reprezintă un pericol pentru el și familia lui, Ghiță nu se poate sustrage influenței malefice pe care acesta o exercită asupra lui, și nici tentației îmbogățirii.

3. Desfășurarea acțiunii:

Mai întâi, Ghiță își ia toate măsurile de apărare împotriva lui Lică: merge la Arad să-și cumpere două pistoale, își ia doi câini pe care îi asmute împotriva turmelor de porci și angajează încă o slugă, pe Marți, „*un ungur înalt ca un brad*”.

Însă din momentul apariției lui Lică, începe procesul iremediabil de înstrăinare a lui Ghiță față de familie, proces analizat cu măiestrie de Slavici. Devine „*de tot ursuz*”, „*se aprindea pentru orișice lucru de nimic*”, „*nu mai zâmbea ca mai înainte, ci rădea cu hohot, încât îți venea să te sperii de el*, iar când se mai juca, rar, cu Ana, „*își pierdea repede cumpătul și-i lăsa urme vinete pe braț*. Devine mohorât, violent, îi plac jocurile crude, primejdioase, are gesturi de brutalitate neînțeleasă față de Ana pe care o ocrotise până atunci, se poartă brutal cu cei mici. La un moment dat, Ghiță ajunge să regrete că are familie și copii, pentru că nu-și poate asuma total riscul îmbogățirii alături de Lică.

Prin intermediul monologului interior sunt redată frământările personajului: „*Ei! Ce să-mi fac?...Așa m-a lăsat Dumnezeu!.. Ce să-mi fac dacă e în mine ceva mai tare decât voința mea? Nici cocoșatul nu e însuși vinovat că are cocoșe în spinare*”.

Datorită generozității Sămădăului, starea materială a lui Ghiță devine tot mai înfloritoare, numai că omul începe să-și piardă încrederea în sine. Tocmai de aceea devine tot mai atent la imaginea pe care lumea o are despre el. Cu toate acestea, înțelegerea dintre el și Lică marchează pentru Ghiță începutul obișnuirii cu răul. Își îndeamnă soția să joace cu Lică, aruncând-o definitiv în brațele acestuia, distruge imaginea pe care ceilalți o aveau despre el, ajungând să fie implicat în furtul de la arendaș și în uciderea unei femei și a unui copil.

Reținut de poliție, lui Ghiță i se dă drumul acasă numai pe „*chezășie*”. Axa vieții lui morale se frânge și, într-o scenă de un patetism sfâșietor, îi cere iertare Anei: „*Iartă-mă, Ano! îi zise el. Iartă-mă cel puțin tu, căci eu n-am să mă iert cât voi trăi pe fața pământului...*”. În alt rând, sărutând pe unul dintre copii, le spune: „*Sărmanilor mei copii, voi nu mai aveți, cum avuseseră părinții voștri, un tată om cinstit. Tatăl vostru e un ticălos*”.

Prin faptul că jura strâmb la proces, acoperindu-i nelegiuirile lui Lică, Ghiță devine complice la crimă. Hotărăște totuși să-l dea în vileag pe Lică, cu ajutorul lui Pinte. Nu este sincer însă nici cu Pinte și acest lucru îi va aduce pieirea. Îi va oferi dovezi jandarmului despre vinovăția lui Lică, numai după ce își va putea opri jumătate din sumele aduse de acesta. De fapt, greșeala lui Ghiță este că nu reușește să fie onest până la capăt nici față de Lică, nici față de Pinte.

4. Punctul culminant:

Ghiță ajunge pe ultima treaptă a degradării morale în momentul în care, orbit de furie și dispus să facă orice pentru a se răzbuna pe Lică, își aruncă soția, la sărbătorile Paștelui, drept momeală, în brațele Sămădăului. Speră până în ultimul moment ca se va produce o minune și că soția va rezista influenței malefice a acestuia. Dezgustată însă de lașitatea lui Ghiță, care se înstrăinase de ea și de întreaga familie, într-un gest de răzbunare, Ana i se dăruiește lui Lică deoarece, în ciuda nelegiuirilor comise, Lică e „*om*”, pe când Ghiță „*nu e decât muiere îmbrăcată în haine bărbătești*”. Dându-și seama că soția l-a înșelat, Ghiță o ucide pe Ana. La rândul lui, Ghiță este ucis de Răuț, din ordinul lui Lică. Iar Lică, pentru a nu cădea viu în mâinile lui Pinte, se sinucide izbindu-se cu capul de un copac. „*Sanctionarea drastică a protagoniștilor e pe măsura faptelor săvârșite*”(Pompiliu Mareea, Ioan Slavici, Editura pentru Literatură, București, 1968).

5. Deznodământul:

Un incendiu teribil mistuie cârciuma de la Moara cu noroc în noaptea de Paști și singurele personaje care supraviețuiesc sunt bătrâna și copiii, ființele cu adevărat morale și inocente din carte. Nuvela se încheie în mod simetric cu începutul, prin vorbele bătrânei care pune întâmplările pe seama destinului necrutător: „*Simțeam eu că nu are să iasă bine; dar așa le-a fost dată*”.